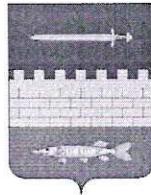

**ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
НОВОШЕШМИНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН**

ул. Советская, д.80,
с. Новошешминск, 423190

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЯҢА ЧИШМӘ
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ**

Совет урамы, 80,
Яңа Чишмә авылы, 423190

тел.: (8-84348) 2-31-00, факс: (8-84348) 2-20-22, chishma@tatar.ru

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

2022 елның «23» ноябреннән

№ 345

«2023-2030 елларга Яңа Чишмә муниципаль районында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программасын раслау турында»

«Россия Федерациясе халыклары телләре турында» 1991 елның 25 октябрендәге 1807-1 номерлы Россия Федерациясе Законы, Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 декабрендәге 1666 номерлы Указы, «Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында» 1992 елның 8 июлendәге 1560-XII номерлы Татарстан Республикасы Законы белән расланган 2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте Стратегиясе нигезендә, саклау, өйрәнү өчен шартлар тудыру максатларында, Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү, Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне үстерү һәм аларның функциональлеген арттыру, шулай ук республикадан читтә татар телен саклау, өйрәнү һәм үстерү максатыннан Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитеты карар бирә:

1. «2023-2030 елларга Яңа Чишмә муниципаль районында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программасын (алга таба - Программа) расларга.

2. Программаның координаторы - дәүләт заказчысы итеп Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф бүлеген билгеләргә.

3. Яңа Чишмә муниципаль районының финанс-бюджет палатасына ел саен чираттагы финанс елына район бюджетын формалаштырганда, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы бюджетыннан курсәтелгән максатларга жибәрелә торган акчалар чикләрендә, мөмкинлекләрне исәпкә алып, Программа чаralарын тормышка ашыру өчен акчаларны күздә тотарга.

4. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының жирле үзидарә органдарына һәм Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының муниципаль учреждениеләренә Программа чаralарын үтәүне тәкъдим итәргә.

5. Элеге каарны «Интернет» мәгълумат – телекоммуникация чeltәрендәге Татарстан Республикасы хокукый мәгълуматының рәсми порталында <http://pravo.tatarstan.ru> һәм Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының рәсми сайтында <http://novosheshminsk.tatarstan.ru> бастырып чыгарырга.

6. Элеге каарның үтәлешен тикшереп торуны Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесенең социаль мәсьәләләр буенча урынбасарына йөкләргә.

Житәкчесенең

Р.Р. Фасахов

Татарстан Республикасы
Яңа Чишмә муниципаль
районы Башкарма
комитетының
2022 елның «23» ноябреннән
345 номерлы каары белән
расланган

«2023-2030 елларга Яңа Чишмә муниципаль районында Татарстан
Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының башка
телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программы

Программа паспорты

Программаның исеме	«2023-2030 елларга Яңа Чишмә муниципаль районында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программы (алга таба - Программа)
Муниципаль заказчылар - программаның координаторлары	Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф булеге
Программаны төп эшләүчеләр	Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф булеге
Программаның максаты	Программаның максаты-Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында татар, рус һәм башка телләрне, шулай ук Татарстан Республикасыннан читтә татар телен саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар тудыру.
Программаның бурычлары	1. Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм башка телләрен куллануны һәм өйрәнүне оештыру-хокукый һәм аналитик тәэмин иту; 2. Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның татар һәм рус телләрен, башка телләрен саклау һәм үстерү эшчәнлеген фәнни һәм фәнни-методик яктан тәэмин иту; 3. Татарстан Республикасының дәүләт телләре буларак рус һәм татар телләренең тигез яшәешенә ярдәм иту; 4. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында татар һәм рус телләрен, башка халык телләрен өйрәнүнен тулы системасын үстерү; Татарстан Республикасында би – һәм полилингваль белем бирү системаларын оештыру һәм уқыту-методик яктан тәэмин иту, татар телен өйрәнүгә һәм Татарстан Республикасыннан читтә татар телендә уқытуга ярдәм иту; 5. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм башка телләрне популярлаштыруга юнәлдерелгән зур социаль әһәмиятле чаралар үткәру; 6. Интернет-киңлектә уңайлы тел мохите булдыру һәм Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында массакүләм мәгълүмат чараларында туган телләрне популярлаштыру
Программаны гамәлгә ашыру вакыты һәм этаплары	2023-2030 еллар

Еллар буенча бүлөп финанслау күләме	Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы бюджеты хисабына программаны финанслауның гомуми күләме 1 948, 000 мең сум тәшкил итә, шул исәптән: 2023 елда - 232 мең сум; 2024 елда - 232 мең сум; 2025 елда - 235 мең сум; 2026 елда - 235 мең сум; 2027 елда - 252 мең сум; 2028 елда - 252 мең сум; 2029 елда - 255 мең сум; 2030 елда - 255 мең сум; Муниципаль программаны финанслау чаралары һәм күләмнәре муниципаль район бюджеты мөмкинлекләрен исәпкә алыш ел саен төзәтмәләр көртөлөргө тиеш. Программа чараларын тормышка ашыру өчен чараларны башкаручыларның төп эшчәнлеген финанслауга бүлөп бирелгән акчалардан, бюджеттан тыш акчалардан (эшмәкәрләр, спонсорлар акчасы) һәм Яңа Чишмә муниципаль районы бюджеты акчаларыннан файдалану күздә тотыла.
Программаны тормышка ашыруның көтелгән соңғы нәтижәләре (программа нәтижәләрен бәяләү индикаторлары)	Программаны гамәлгә ашыру түбәндәге күрсәткечләрне саклап калырга мөмкинлек бирәчәк: муниципаль идарә, инфокоммуникация өлкәсе һәм хезмәт күрсәтүләр өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә аудиовизуаль мәгълүмат нисбәте 50 процентка житәчәк; - мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында татар миллиәтендәге балаларны ана телендә укыту һәм тәрбияләү белән тәэммин итү өлеше 70 процент дәрәҗәсендә сакланачак; - гомуми белем бирү оешмаларында татар миллиәтендәге балаларны туган татар телендә укыту белән колачлау өлеше 60 процент дәрәҗәсендә саклау; гомуми белем бирү оешмаларында рус миллиәт балаларын туган рус телендә укытуны колачлау өлеше 100 процент дәрәҗәсендә сакланачак; Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында массакүләм мәгълүмат чаралары өлеше 30 процент дәрәҗәсендә сакланачак; квалификацияне күтәргән туган тел һәм дәүләт теле укытучылары өлеше -100 процент; программа кысаларында тормышка ашырыла торган белем бирү чараларында (конкурсларда, олимпиадаларда, конференцияләрдә) катнашучы укучылар өлеше арту;

	үсеп килүче буынны милли мәдәниятләр кыйммәтләренә жәлеп иту максатыннан үткәрелгән чараптар белән колачланган балалар өлеше-елына 100 процент; - тел сәясәте өлкәсендә олимпиада хәрәкәте һәм фәннитикшеренү эшчәнлеге колачлаган чараптарда катнашучылар саны арта барган нәтижәдә - 150 кеше; Татарстан Республикасы һәм Россия Федерациясе халыклары телләрендә республиканың гомумфайдалану китапханәләренең жыелма фонды өлеше, рус теленнән тыш, 25 процентка житәчәк; Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында массакүләм мәгълүмат чараптарында тел вәзгыяте һәм Программаны гамәлгә ашыру барышы турында бастырып чыгарылган сәхифәләр саны 12 берәмлеккә житәчәк; Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында этно-tel ситуациясе динамикасы һәм Программаны үтәү нәтижәлелеге буенча үткәрелгән тикшеренүләр саны 4 берәмлеккә житәчәк.

I. Программаны тормышка ашыру сферасының гомуми характеристикасы, Программа хәл итәргә тиешле проблемалар

Программа Россия Федерациясе Конституциясе, «Россия Федерациясе халыклары телләре турында» 2005 елның 1 июнендәге 53-ФЗ номерлы Федераль закон, «Россия Федерациясе дәүләт теле турында» 2005 елның 1 июнендәге 53-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 октябрендәге 1807-1 номерлы Указы белән расланган 2025 елга кадәр чорга Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте стратегиясе, «Татарстан Республикасында Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм башка телләр турында» 1992 елның 8 июлендәге 1560-XII номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм Т2013 елның 12 гыйнварындагы 1-TP3 номерлы «Татарстан Республикасы дәүләт теле буларак татар телен куллану турында» Татарстан Республикасы Законы, шулай ук Татарстан Республикасы Президентының 2008 елның 3 июлендәге ПУ-312 номерлы Указы белән расланган Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте Концепциясе, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 ел, 25 октябрь, 794 нче каары белән расланган 2014 – 2022 елларга Татарстан Республикасында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Татарстан Республикасы Дәүләт программы проектын гамәлгә ашыру кысаларында алыш барылган эшне дәвам итәргә тиеш.

Россия Федерациясенең «мәгарифне үстерү» дәүләт программы чарапары һәм 2016-2020 елларга «Татарстанда рус теле» Ведомство максатчан программы белән беррәттән әлеге Программа Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан

Республикасының Яңа Чишмә районында башка телләрене саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен оптималь шартлар тудыруга юнәлдерелгән.

Программаның эчтәлеге

Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында 25тән артык халык вәкилләре яши, халык саны – 13 618. Татарлар - 43,4 процент, руслар - 50,9 процент, чуашлар – 4,1 процент, башка милләт вәкилләре - 1,6 процент. Муниципаль районның ижтимагый үсеше аның территориясендә яшәүче халыклар вәкилләренең тығыз этномәдәни үзара йогынтысы һәм гореф-гадәтләренең бер-берсенә бәйләнеше белән харakterлана.

Глобальләшу, мәдәни чикләрне тигезләү чорында милли үзенчәлекләрне, телне һәм мәдәни мирасны саклау һәм үстерү мәсьәләсе актуальләшә.

2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациясенең дәүләт милли сәясәте стратегиясе нигезендә Гомумроссия гражданлык үзаңын ныгыту, этномәдәни күптерлелекне саклау һәм үстерү, милли һәм милләтара мөнәсәбәтләрне гармонизацияләү төп максатчан ориентирлар булып тора. Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында гадәттәгечә гомумроссия гражданлык һәм Татарстан тәңгәллеген ныгытуга, мәдәни һәм тел традицияләрен трансляцияләүгә, яшь буында туган телгә һәм рухи мираска мәхәббәт тәрбияләүгә һәм этник тәңгәллекне формалаштыруга аерым игътибар бирелә. Сейлем юнәлешендәге лагерьларга, профилье сменаларга, конференцияләргә һәм олимпиадаларга карата туган телләрдә дайми кызыксыну әлеге эш юнәлешенә ихтыяж һәм дәвам итүне таләп итүен күрсәтә. Шулай ук ижтимагый оешмаларның инициативаларын хуплау, яңа заманча яшьләр һәм балалар проектларын булдырырга кирәк.

Районның татар телен, мәдәниятен, Татарстаннан читтә, ягъни Башкортостан Республикасының Дәүләкән районында татарларның тәңгәллеген саклауга һәм үстерүгә ярдәм итү буенча конституцияле йөкләмәсен үтәү мөһим юнәлеш булып тора. Татар халкының үсеш тарихы аның территориаль дисперслыгына бәйле. Глобальләшу шартларында татарларның Россиядә дә, бөтен дөньяда да мәдәни ассимиляциясе процесслары көчәя, бу милли үзенчәлекне һәм милли гореф-гадәтләрне югалтуда тискәре чагыла. Туган телләрен белгән татарлар санының кимү тенденциясе саклана. Татар телен белү дәрәҗәсе кимү белән беррәттән, татар телен куллану, шул исәптән эштә дә, көнкүрештә дә кимү күзәтелә. Бу процесслар татар телендә белем бирүче мәктәпләр санының кимүе, югары белем бирү оешмалары каршындагы татар бүлекләре чөлтәренең кыскаруы, туган татар телендә белем бирү системасының эшләве өчен хокукий һәм институциональ мөмкинлекләренең югалуы белән бергә алыш барыла. Бу шартларда татар ижтимагый оешмаларына һәм мәгариф оешмаларына Татарстаннан читтә татар телен өйрәнүдә ярдәм кирәк.

Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасы халыкларының башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү мәсьәләләре Яңа Чишмә муниципаль районында дәүләт милли сәясәтен гамәлгә ашыруның өстенлекле юнәлешләренең берсе булып тора.

Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында дәүләт хакимиите органнарының һәм жирле үзидарә органнарының структур бүлекчәләре эшли, аларның функцияләренә телләр турындагы законнарны һәм әлеге программаны гамәлгә ашыру мәсьәләләре кертелгән.

Норматив хокукий документларны татар телендә актив қуллану һәм халыкны нәтижәләрәк мәгълүмат белән тәэммин итү максатларында программаны гамәлгә ашыру елларында барлык муниципаль программаларны һәм Яңа Чишмә муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырылган 4000 нән артык яңалыклар, Татарстан Республикасы НПА рәсми порталында урнаштырылган 900 дән артык һәм норматив хокукий актларны татар теленә тәрҗемә итүгәмәлгә ашырылды.

Муниципаль идарә, инфокоммуникатив өлкә һәм хезмәт күрсәтүләр өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә аудиовизуаль мәгълүматның тигез нисбәтенә зур игътибар бирелә.

Программаның төп юнәлеше булып, мәдәниятара интеграция (полимәдәни мохит) шартларында телләр һәм мәдәниятләр үсеше очен белем бирү киңлеген саклау һәм хәзерге дөньяда конкурентлыкка сәләтлелекне тәэммин итә торган белемнең кин дайрәсенә һәм күләмле багажына ия полилингваль, гармонияле шәхес формалаштыру тора. Районда Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның туган телләрен өйрәнү һәм туган телләрдә белем алу очен шартлар тудырылган. Аерым алганда, гомуми белем бирү оешмаларында З туган тел өйрәнелә: рус, татар, чуваш. Халыкның этномәдәни ихтыяжларын тормышка ашыру мөмкинлекләрен киңәйтүгә Халыклар дуслыгы йорты ярдәм итә.

Милли мәгарифне үстерүгә ярдәм итү максатыннан Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның туган телләрен өйрәнү кабинетларының 50 процента заманча интерактив жиһазлар белән жиһазландырылган, аларның укыту-матди базасы нығытылган.

Укыту методикаларын камилләштерү, укыту-методик комплектларны яңарту, мәгълүмати технологияләр керту, укытуның коммуникатив өлешен тәэммин итү, телләргә өйрәтүнен мультимедиа контентын эшләү мөһим бурыч булып тора.

Гомуми белем бирү оешмаларының 1-11 сыйныфлары очен «Татарстан Республикасының дәүләт теле – татар теле», «Туган тел», «Туган тел», «Туган телдә әдәбият», «Туган телдә әдәби уку» предметларын укыту Программаны гамәлгә ашыру кысаларында Федераль дәүләт белем бирү стандартлары нигезендә Татарстан Республикасы Мәгарифне үстерү институты тарафыннан эшләнгән үрнәк белем бирү программалары буенча гамәлгә ашырыла. Шулай ук 1-4 сыйныфлар очен «Туган тел (татар теле)» фәне буенча яңа буын укыту-методик комплектлары да қулланыла, алар татар телен төрле дәрәҗәдә белүне исәпкә алыш, коммуникатив компетенцияләрне үстерүгә юнәлтелгән: рус телендә белем бирүче мәгариф оешмалары укучылары очен база өлешен өйрәнү, туган татар телендә белем алучы мәктәпләр очен - тирәнтен өйрәнү очен Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты базасында, Татарстан Республикасы Фәннәр академиясендә эшләнгән; электрон укыту-методик комплектлар Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе сайтында түбәндәгә адрес буенча урнаштырылган: <http://www.antat.ru/ru/iyli/publishing/book/>.

Укучыларның татар һәм рус телләре буенча халыкара олимпиадаларда, «Илһам» Бөтөнрәсия конкурсында, мәктәп театрлары фестивалендә, якшәмбә мәктәпләре слетында, фәнни-гәмәли конференцияләрдә һәм олимпиадаларда якынча 500 баланың катнашпуы республика халыкларының телләрен саклауга һәм үстерүгә ярдәм итә. Телләр буенча тәбәкара профильле лагерьларда ел саен Яңа Чишмә муниципаль районның 40тан артык баласы катнаша.

Татар телле белем бирү оешмаларын педагогик кадрлар белән тәэмин итүнен мөһимлеген исәпкә алып, Казан (Идел буе) федераль университеты, Яр Чаллы дәүләт педагогика-кемне университеты, республиканың педагогика көллиятләре базасында милли мәктәпләр өчен педагогик кадрлар әзерләү эше алып барыла.

Ел саен район педагоглары татар һәм рус телләре өлкәсендә югры квалификацияле кадрлар әзерләү һәм аларга ярдәм итү максатыннан бүләп бирелгән максатчан грантлар алалар.

Туган телләр укучыларының статусын күтәру, аларның педагогик тәҗрибәсен тарату Программа қысаларында үткәрелә, Яңа Чишмә муниципаль районаны укучылары да актив катнаша торган «Туган тел» мастер-классының бөтөнрәсия конкурсы һәм «Иң яхшы татар теле һәм әдәбияты укучысы» Бөтөнрәсия конкурсы белән бәйле.

Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче башка халыклар вәкилләренең туган телләрен популярлаштыру һәм аларга комплекслы ярдәм күрсәту буенча эзлекле эш алып барыла. Ел саен чуваш теле буенча республика олимпиадасының муниципаль этабы үткәрелә, чуваш укучылары Якшәмбә мәктәпләре фестивалендә, этномәдәни компонентлы мәктәп укучылары слетында, тикшеренү эшләре конкурсларында, чуваш мәгърифәтчесе Иван Яковлев истәлегенә багышланган конференцияләрдә, Чуваш яшьләренең «Аталан» белем бирү форумында h. b. катнаша.

Халыкны туган телдә әдәбият белән тәэмин итү максатларында шәһәр һәм авыл китапханәләре фондлары ел саен Татарстан Республикасында яшәүче халыклар телләрендәге әдәбият белән тулыландырыла. Россия Федерациясе халыклары телләрендә милли әдәбият өлеше һәркем ала алышлык китапханәләр фондлары составының 26 проценттан артык өлешен тәшкил итә.

Татарстан Республикасы Президенты Р.Н.Миннеханов инициативасы буенча 2018 елның ноябрендә «ШАЯН ТВ» тәүлек буе эшли торган балалар телеканалы эшли башлады. Каналның тапшырулар программасына 15 тән артык үзенчәлекле танып белү, белем бирү һәм үстерү программалары, уеннар һәм викториналар, мультиликацион фильмнар, шул исәптән Татарстан Республикасы дәүләт программасы қысаларында эшләнгән һәм татар теленә тәржемә ителгән фильмнар керде. Белем бирү оешмалары укучылары һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында тәрбияләнүчеләр элеге программаның төрле проектларында катнашалар.

Программаны гамәлгә ашыру нәтижәләрен анализлау шуны күрсәтә: Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында телләрне саклау һәм үстерү эшнәнде куелган тырышлыklарга карамастан, куелган максатларның барысына да, тел сәясәтен гамәлгә ашыруны тоткарлаучы факторлар булу сәбәпле, ирешелмәгән, алар арасында түбәндәгеләр төп итеп түбәндәгеләрне күрсәтергә була:

- а) туган телләрне өйрәнү өлешендә мәгариф турында Федераль законга

үзгәрешләр нәтижәсендә яңа методикалар, уку материаллары эшләү мәсьәләсе актуальләшу;

б) республикада яшәүче халыкларның туган телләрен өйрәнүгә мотивацияне көчәйтү, язма һәм сәйләм культурасын саклау һәм үстерү буенча чарагарны арттыру естендә максатчан эш оештыру;

в) Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында тел сәясәте һәм тел өлкәсендә гражданнарның хокукларын нәтижәле гамәлгә ашыруны тәэмин итә торган инфраструктурада, инструментларда һәм механизмнарда ниндидер инерционлык; тышкы шартларны үзгәртүгә оператив мөнәсәбәт таләп ителә.

Программаның эшен тоткарауучы күрсәтелгән факторлар элеге Программаны төзегәндә исәпкә алынды.

II. Төп максатлар, бурычлар һәм максатларга ирешү күрсәткечләре (индикаторлары), программаның төп көтелгән ахыргы нәтижәләрен, аны гамәлгә ашыру срокларын һәм этапларын тасвирлау

Программа Татарстан Республикасының дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр өлкәсендә дәүләт сәясәтенең төп принциплары нигезендә эшләнде, алар телләрнең үсеше һәм гармонияле үзара хезмәттәшлеген, Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыклар вәкилләренең милли-тел мәнфәгатъләренең тотрыклы балансын саклауны күздә tota.

Программаның максаты - Татарстан Республикасында татар, рус һәм башка телләрне, шулай ук Татарстан Республикасыннан читтә татар телен саклап калу, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар тудыру (Башкортстан Республикасының Дәүләкән районы).

Программа чаралары Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында телләрне саклау һәм үстерүнең барлық төп аспектларын да үз эченә ала:

1. Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм башка телләрне куллануны һәм өйрәнүне оештыру-хокукый һәм аналитик тәэмин иту;

2. Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның татар һәм рус телләрен, башка телләрен саклау һәм үстерү эшчәнлеген фәнни һәм фәнни-методик яктан тәэмин иту.

3. Татарстан Республикасының дәүләт телләре буларак рус һәм татар телләренең тигез яшәешенә ярдәм иту.

4. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында татар һәм рус телләрен, башка халык телләрен өйрәнүнең тулы системасын үстерү; Татарстан Республикасында би – һәм полилингваль белем бирү системаларын оештыру һәм укыту-методик яктан тәэмин иту, татар телен өйрәнүгә һәм Татарстан Республикасыннан читтә татар телендә укытуга ярдәм иту.

5. Муниципаль дәрәҗәдә Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм

Татарстан Республикасыннан читтә башка теллэрне популярлаштыруга юнәлдерелгән социаль әһәмиятле үткәрү.

6. Интернет-киңлектә уңайлы тел мөхите булдыру һәм массакүләм мәғълүмат чараларында туган телләрне популярлаштыру

Программаның максаты һәм бурычлары Россия Федерациясе халыклары мәдәниятләрен һәм телләрен саклау һәм үстерү, аларның рухи бергәлеген ныгыту, милли азчылыкларның хокукларын тәэммин итү, Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләренең этномәдәни үзенчәлекләрен саклау, Россия халыкларының гомумдәүләт мәнфәгатьләрен һәм мәнфәгатьләрен берләштерү, чит илдә яшәүче ватандашларына ярдәм итү, Россия һәм Татарстан Республикасы белән аларның элемтәләрен үстерүгә ярдәм итү өлешендә, Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 декабрендәге 1666 номерлы Указы белән расланган 2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте стратегиясенең максатлары һәм бурычларына, шулай ук мәгариф өлкәсендә инновацияләрне стимуллаштыру, талантлы яшьләргә ярдәм итү, иң яхши укубычыларны һәм укучыларны бүләкләү, заманча мәгариф технологияләрен гамәлгә керту өлешендә Россия Федерациясенең «Мәгариф» өстенлекле милли проектының максатларына һәм бурычларына туры килә.

Татарстан Республикасында дәүләт теле буларак рус телен саклау һәм үстерү чарагалары «Россия Федерациясе дәүләт теле турында» 2005 елның 1 июнендәге 53-ФЗ номерлы Федеरаль закон нигезләмәләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

Программаны гамэлгэ ашыруның гомуми вакыты:

Программа 2023-2030 елларда ғамәлгә ашырыла. Программа ғамәлгә ашыру этапларына буленми.

Программаның индикаторлары

Программаның индикаторлары булып түбәндәгеләр тора:

Ахыргы нәтижәләрне бәяләү индикаторлары, үлчәү берәмлеге	202 3 ел	202 4 ел	2025 ел	202 6 ел	2027 ел	202 8 ел	2029 ел	2030 ел

1	2	3	4	5	6	7	8	9
телләрендә аудиовизуаль мәгълүмат нисбәте, процентларда								
Дәүләт hэм муниципаль идарә өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә эш башкару өлеше, процент	100/ 100
Ике дәүләт телендә рәсмиләштерелгән урام күрсәткечләренең гомуми саны, процентлар	100	100	100	100	100	100	100	100
Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә этикеткасы, ярлыклары, инструкцияләре булган продукция өлеше, Татарстан Республикасы Яна Чишмә муниципаль районында чыгарыла торган продукциянең гомуми күләменнән, процентлар	100	100	100	100	100	100	100	100
Усеп килүче буынны милли мәдәниятләр кыйммәтләренә жәлеп итү максатыннан үткәрелгән чаралар белән колачланган балалар өлеше, процент	100	100	100	100	100	100	100	100
Тел сәясәте өлкәсендә олимпиада хәрәкәте hэм фэнни-тикшеренү	300	400	500	600	700	800	900	100 0

1	2	3	4	5	6	7	8	9
эшчәнлеге колачлаган чараларда арта барган нәтижәдә катнашучылар саны, кеше								
Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының татар телендә массакүләм мәгълумат чаралары өлеше, процент	25	25	25	25	25	25	25	25
Татарстан Республикасында яшәүче халык вәкилләренең телләрендә, процент	2	2	2	2	2	2	2	2
Татарстан Республикасы һәм Россия Федерациясе халыклары телләрендә, рус теленнән тыш, һәркем өчен мөмкин булган китапханәләрнең жыелма фонды өлеше, процент	22,8 9	22,9 0	22,90	22,9 1	22,91	22,93	22,94	22,94
Татарстан Республикасында тел вәзгыяте һәм Программаны гамәлгә ашыру барышы турында ММЧда публикацияләр саны, берәмлек	4	4	4	4	4	4	4	4
Татарстан Республикасында этнотел ситуациясе динамикасын тикшерү һәм Программаны	3	2	2	2	3	2	2	2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Үтэү нэтижэлелеген анализлау, берэмлек								

Программаны ресурслар белэн тээмин иту куләме һәм бурычлары 1 нче күшүмтада тэкъдим ителә.

Программаның максаты һәм бурычлары, нэтижэләрен бәяләү индикаторлары һәм чараларны финанслау 2 нче күшүмтада тэкъдим ителә.

III. Программаны ресурслар белэн тээмин иту

Программаны финанслауның гомуми куләме Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән 1 948, 000 мең сум тәшкил итә, шул исәптән:

2023 елда - 232 мең сум;

2024 елда - 232 мең сум;

2025 елда - 235 мең сум;

2026 елда - 235 мең сум;

2027 елда - 252 мең сум;

2028 елда - 252 мең сум;

2029 елда - 255 мең сум;

2030 елда - 255 мең сум;

Аерым чараларны уртак максатлар һәм бурычлар (аларны координацияләнгән һәм килештерелгән башкарганда) белэн берләштерүче Комплекслы проект алымы акчаларны рациональ куллануны һәм уңай нэтижәләргә ирешүне тээмин итәргә мөмкинлек бирәчәк.

Программа чараларын гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы бюджеты акчаларын һәм бюджеттан тыш чыганакларны жәлеп иту мөмкинчелеге бар.

IV. Программаны гамәлгә ашыру механизмы

Программа чараларын гамәлгә ашыру барышын аның муниципаль заказчысы - координаторы(Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф бүлеге) төп башкаручыларның үзара хезмәттәшлеген, чараларны гамәлгә ашыруның барышын һәм Программаны башкаручыларның акчаларын нэтижәле файдалануын тикшереп торуны тээмин итә. Программа чаралары программаның заказчысы - координаторы тарафыннан Программа чараларын башкаручылар белэн башкарлыучы муниципаль контрактлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитеты, Программаны тормышка ашыруда катнашучы ведомстволар һәм оешмалар Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф бүлеген квартал саен, хисап кварталыннан соң килә торган айның 15 числовына кадәр үтэү турында мәгълүмат бирәләр.

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма

комитетының мәгариф булеге хисап бирә:

квартал саен, хисап чорыннан соң килә торган айның 25 числовына кадәр, Яңа Чишмә муниципаль районның Финанс-бюджет палатасына, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районның телләр түрындагы законнарны гамәлгә ашыру комиссиясенә Программаны гамәлгә ашыру түрында статистик белешмә һәм аналитик мәғълумат, шулай ук финанс чараларыннан нәтижәле файдалану түрында;

ел саен, хисап чорыннан соң килүче елның 1 марта на кадәр, Яңа Чишмә муниципаль районның Финанс-бюджет палатасына, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районның телләр түрындагы законнарны гамәлгә ашыру комиссиясенә Программаны гамәлгә ашыру барышы һәм финанс чараларыннан нәтижәле файдалану түрында

V. Программаның социаль-икътисади нәтижәлелеген бәяләү

Программаның нәтижәлелеге гамәлләрне билгеләнгән вакытта башкару дәрәҗәсе буенча бәяләнә. Программаның нәтижәлелеген бәяләү өчен Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында этноязык вәзгыйе мониторингы нәтижәләре, шулай ук Башкарма комитет бүлекләренең агымдагы хисап материаллары кулланыла.

Программаны гамәлгә ашыруның төп нәтижәсе булып белем бирү дәрәҗәсен, этнотел компетенциясен күтәрү, телләрнең яшәеше өлкәсен киңайту, мәгълумати алмашу системаларында халықара, милли һәм төбәк дәрәҗәсендә телләрнең мөмкинлекләрен киңайту исәбенә фәнни-техник һәм мәдәни үсешне активлаштыру, мәгариф өлкәсе хезмәткәрләренең, хезмәт курсату, халыкның киң катламының тел компетенцияләрен, квалификацияләрен, профессиональлеген күтәрү, мәдәни һәм этнотел төрлелеген саклау, толерантлыкны һәм милләтара татулыкны арттыру тора.

Программа Татарстан Республикасының дәүләт һәм башка телләрен сәяси, икътисадый, социаль һәм этнокультура өлкәләрендә һәм мәгълумати киңлектә чагылдыруучы сан курсэткечләрен арттыруны, шулай ук Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районны мәгариф системасында, район һәм республикадан читтә татар телен саклау, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның телләрен саклау һәм үстерү, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында татар һәм рус телләренең социаль статусын һәм дәүләт һәм башка телләрнең аbruен күтәрү, татар һәм рус телләренең функциональ потенциалын үстерү өчен нәтижәле фәнни эшләнмәләр көртүне күздә тота.

Программада каралган чараларны тормышка ашыру рухи байлыкны арттыруга, халык өчен Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның телен, әдәбиятын һәм мәдәниятен популярлаштыруга, Татарстан Республикасы дәүләт телләренең функциональлеген арттыруга, Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыклар телләрен куллану өлкәсендә норматив хокукий документларны камилләштерү буенча программаны гамәлгә ашыруның фәнни һәм эксперт-аналитик базасын көчәйттергә, башкаручыларның эшен координацияләргә һәм оптимальләштерергә мөмкинлек

бирәчәк тиешле инфраструктура булдыруга ярдәм итәчәк.

Дини һәм интеллектуаль өлкәне үстерүгә бәйле Программаның үзенчәлеген исәпкә алыш, икътисадый нәтижәне билгеләү қуздә тотылмый.

Программа чараларын тормышка ашыруның билгеле бер кичектерелгән икътисадый эффекты Татарстан Республикасының уңай имиджын формалаштыру, мәдәниятара диалог, толерантлык һәм Татарстан Республикасы халыклары арасында үзара аңлашуны үстерү нәтижәсендә күзәтелергә мөмкин.

Программа социаль һәм мәдәни өлкәләрдә үсешнең озак сроклы нәтиҗәләрен тәэмин итүче механизмнар һәм чаралар системасын булдыруга исәпләнгән. Мондый төр нәтиҗәләр гади статистикада курсәтелә алмый һәм бәя бирелми.

Программа чараларын гамәлгә ашыру төрле типтагы һәм дәрәҗәдәге мәгариф оешмаларының белем һәм тәрбия эшчәнлеген хупларга һәм үстерергә ярдәм итәчәк, педагогның социаль статусын үстерәчәк, мәгариф системасын һәм халыкның этнотел ихтыяжларына хезмәт курсәтүләр өлкәсен якынайтырга мөмкинлек бирәчәк, халыкның туган телләрен өйрәнүдә һәм үстерүдә конституциячел хокукларын яклауга ярдәм итәчәк, Татарстан Республикасының тел законнарын тормышка ашыру чараларын координацияләячәк һәм оптимальләштерәчәк.

Интернет-кинкектэ үндайлы төлөхитэ бултыру ёсам массакултам мэгъумат чараларында тутан төллөрнэ популяризацийру	Республикасынын Яна Чипимэ муниципаль районы бюджеты	Татарстан Республикасынын Яна Чипимэ муниципаль районы бюджеты	0	0	0	0
7 нче бурыйч. Татарстан Республикасынын муниципаль районнында этнотөлөө ситуацияяг ёсам Программанны гамелле барышына мониторинг хэм анализ ясац.	Татарстан Республикасынын Яна Чипимэ муниципаль районы бюджеты	0	0	0	0	0
Программа бүенча барлыгы	Татарстан Республикасынын Яна Чипимэ муниципаль районы бюджеты	232	232	235	235	252
						255
						1 948,000

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районның «2023 - 2030 елларга Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районның Гатарстан Республикасы дәүләт телләрен нәм Гатарстан Республикасында башкта телләрне саклау, ейәннү нәм үстөрү» муниципаль программасына 2 нче күпшымга

Юнәлеш сөмө		Төп чараларның исеме		Башкаручылар		Төп чараларның ыншын башкарлы вакыты		Программанның максатын индикаторлары, Улчай беремлекларенен соңғы нәтижәләр		Индикатор курсәткечләре		Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән финанснау, мен сүм								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Максат: Татарстан Республикасында татар, рус һәм башка телләрне, шулай ук республикадан читтә татар телен саклап қалу, ейрәнү һәм Устерь өчен шартлар түрдүрү 1 нче бурыч. Татарстан Республикасының Яңа Чинимә муниципаль районында яшәүче халықтарнын Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм башка телләрен куллануны һам өйрәнүне оештыру-хокукый һәм аналитик тәэмин итү																				
1.1. Татарстан Республикасы Яңа Чинимә муниципаль районында дәүләт башка телләрне һәм куллануны һам Устерь өлкәсендә хокукый кулланмалар эзерле	1.1.1. Телләрне жайга салуның, куллануның һам Устерь өлкәсендә хокукый кулланмалар	Татарстан Республикасы Яңа Чинимә муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф бүлеге	2023 – 2030 еллар	Эшләнгән һәм бастирылган һәм фәнни методик басмалар саны, беремлек	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	

предприятиел эрөнхийлэл Татарстан Республикасы нын дэүүлт төлөнд бөлжимэ мэргүүмат булуны тээврүүлү тий	Чинмэ муниципаль районы Башкарма комитетыны г. Икътисад булгэ	дэүүлт төлөнд бөлжимэ мэргүүмат өлгүүлэлт бөлжимэ мэргүүмат булуны тээврүүлү тий	дэүүлт төлөнд бөлжимэ мэргүүмат өлгүүлэлт бөлжимэ мэргүүмат булуны тээврүүлү тий	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.4.9.	Татарстан Республикас ы Яна дэүүлт төлөнд сакчай ицхны устээ ин оопштыруу мектексүүлэ белем бирү оопштыруу терийнчилэ арасчийн саан хоногий цэдэл	2023- 2030 еллар	Конкурста катнашчыла р саны, кеше	2	2	2	25	2	25	2	25	2
2.4.10.	Татарстан Республикас ы Яна муниципаль районы комитетыны г. Магариф Башкарма комитетыны г. Магариф бүлгэ	2023- 2030 еллар	Порталга керүүчэлд саны, бюджет	6	6	6	80	8	80	8	80	8
Утгэрд	«Татарстан Республикас ы Яна муниципаль районы комитетыны г. Магариф Башкарма комитетыны г. Магариф бүлгэ	Утгэрд	Порталга керүүчэлд саны, бюджет	6	6	6	00	00	00	00	00	00

3.1.2.	Яңа УМКның сынаштарау буенча педагогларның педагогикаия сен күтәрү курслары узунны оештыру, шул исалтан:	Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районның həm Башкортостан Республикасының Дәүләкен районы гомуми белем бирү мектәшләренең укытучылары, мәктәпкәчә белем бирү учрежденисләре хезмәткөрлөре	2023-2030 еллар	Квалификаци яларен күтәргөн татар телә укытучылары саны, процент	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	- - - - - - - - - - - - - - -	
3.1.3.	Татарстан Республикасының тарихи-	Татарстан Республикасы Чишмә	2023-2030 еллар	Мактәп методик оешмалары саны	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	- - - - - - - - - - - - - - -	- - - - - - - - - - - - - - -	- - - - - - - - - - - - - - -	- - - - - - - - - - - - - - -	

мәдени этник Узенчелеген	hem чагылдыручы дереслеклерн е hem татар теле hem әдәбияты hem башқа фәннер буенча дереслеклерн е hem укыту- методик купланмаларн ы, дереслеклерн е тиклирүне оңтүстүрү hem уткәрү	муниципал районы Башкарма комитетны н мәгариф булғе, мәгариф оешмалары	Район хакимияте	2023- 2030 еллар	Грант алушы укытучылар саны, кеше	4	4	4	4	4	40	4	4
3.2. Татар төле hem әдәбияты өлкәсендө югары квалификациялы кадрлар әзерләүтә ярдем итү;	3.2.1. Рус төле hem әдебияты өлкәсендө югары квалификациялы кадрлар әзерләүтә ярдем итү;	Район хакимияте				4	4	4	4	4	40	4	4

укучыларын челтерле полилингваль укутуны оептыру	челтерле укутуны оептыру	Чинимә муниципаль районы Башкарма комитеттүнү н мэгариф булдеге	Чинимә муниципаль районы Башкарма комитеттүнү н мэгариф булдеге	2023- 2030 еллар	Уткөрелгэн уку дәреслар саны, бәрәмлекләр	1 0 0 0 0 0	1 0 0 0 0 0	10 0 0 0 0 0	1 0 0 0 0 0	- - - - - -	- - - - - -	
3.3.2.	Татарстан Республикасы гомуми белем биру учреждениеле рен челтерле полилингваль укуту системасы эшнәнлеген оептыру	Татарстан Республикас ы Яңа Чинимә муниципаль районы Башкарма комитеттүнү н мэгариф булдеге	2023- 2030 еллар	Уткөрелгэн уку дәреслар саны, бәрәмлекләр	1 0 0 0 0 0	1 0 0 0 0 0	1 0 0 0 0 0	10 0 0 0 0 0	1 0 0 0 0 0	- - - - - -	- - - - - -	
3.4. .	Уңайлы тел һәм мәдәни белем биру мохите булдыру	3.4.1. «Мин татарча сөйләешмәм» район акциясен Уткәрү	Татарстан Республикас ы Яңа Чинимә муниципаль районы Башкарма комитеттүнү н мэгариф булдеге, мэгариф оепшмалары	2023- 2030 еллар	Катнашучыла р саны, кепе	1 8 0 0	1 8 5 0	18 00 5 0	1 8 5 0	6 6 5 0	6 6 5 0	6 6 6 0
	3.4.2. Югары белем мэгариф оепшмалары, урта нөнәри	Югары белем мэгариф оепшмалары,	Татарстан Республикас ы Яңа Чинимә муниципаль	2023- 2030 еллар	Катнашучыла р саны, кепе	7 0	7 0	70 0	7 0	4 0	4 0	4 4

белем оешмалары студентлары həm урга гомууми белем биру мәктәппәре укучылары арасында «Шигъри сабантуй» (<«Шигъри сабантуй»), «Илнамлы кашам» («Вдохновенн ое перо») Беленрессия эдәби-ижади конкурсларын да катнашу	районы Башкарма комитетины н мәгариф булесе, мәгариф оепмалары										
3.4.3.Rus төле көненә багышланган еллык яшълэр фәни- мәгариф фестивалендә катнашу	Татарстан Республикас ы Яна Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетины н мәгариф булесе, мәгариф оепмалары	2023- 2030 еллар	Катнашучыла р саны, кепе	7	7	7	7	7	8	8	8
3.4.4.Л.Н.Тол стой исемендәге	Татарстан Республикас ы Яна	2023- 2030 еллар	Катнашучыла р саны, кепе	3	3	3	30	3	30	3	4

Республика Фәнни-тәмәли конференцияс енең муниципаль этабыны оештыру һәм үткәрү.	Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетыны ң мәгариф булеге, мәгариф оепшалары	Татарстан Республикас ы Яна Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетыны ң мәгариф булеге, мәгариф оепшалары	2023- 2030 еллар	Катнашучыла р саны, кеше	3 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	3 0 3 0 3 3 3 3 3 3 3 3	30 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3	3 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3	3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3
3.4.5.Славян язуы һәм мәдәнияте көненә багышланган мәктәп укучыларыны ң район конференцияс ен оештыру һәм үткәрү	Татарстан Республикас ы Яна Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетыны ң мәгариф булеге, мәгариф оепшалары	2023- 2030 еллар	Катнашучыла р саны, кеше	3 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	3 0 3 0 3 3 3 3 3 3 3 3	30 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3	3 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3	3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3	3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3
3.4.6.Татар теле һәм әдебияты укучылары арасында Татарстан Республикасы нда Туган тел көненә багышланган «Туган тел» мастер- класслары Бөтөнрөссиә конкурсының	Татарстан Республикас ы Яна Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетыны ң мәгариф булеге, мәгариф оепшалары	2023- 2030 еллар	Катнашучыла р саны, кеше	2 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	2 0 2 0 2 2 2 0 2 0 2 0	20 0 20 0 20 20 20 0 20 0 20 0	2 2 2 2 2 2 2 0 2 0 2 0	2 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	2 2 2 2 2 2 2 0 2 0 2 0	4 0 4 0 4 4 4 0 4 0 4 0	4 4 4 4 4 4 4 0 4 0 4 0

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Бурыч буенча барлығы																				
Бурыч буенча барлығы:																				
4 бурыч. Муниципаль дәрәжәде Татарстан Республикасы деүләт телләрен нәм Татарстан Республикасынан читтә башка телләрне популярлантыруга юнашерелгән социаль әһмиятле чаралар Уткәрү.																				
4.1. Татар теле лексикасына компактлыктын вәкилдүүлүгүнө огуя тиңкөрөнүе Уткәрү	4.1.1. «Күтүмнүлләтгө шарттарында тутан телләрне сактай һәм үстөрү: проблемалар һәм перспективалар» халықара фәнни-тәмәли конференцияс енде катнашу	Татарстан Республикасы 2023-2030 елдар Чиниме муниципаль районны Башкарма комитеттىның мәгариф бүлгө, мәгариф оешмалары	Конференция 5 5 5 5 6 6 6 6 6 6 7 7 7 7 7 8 8 8 8																	
4.2. - Казан краенын куренекке рус язучыларды изжаты контекстында лингвистика һәм мәденияттөсөннөө тиңкөрөнүлөр Уткәрү	4.2.1. "Т. Р. Державин һәм мәденияттөр диалектикасы » халықара конференцияс енде катнашу	TP Мәгариф министрлыгы, TR Мәденият министрлыгы, югары белем бирү мәгариф оешмалары (килемчы буенча)	Катнашучыла р саны, кепе 4																	
	4.2.2. Л. Н. Толстойның	TP Мәгариф министрлыгы	Катнашучыла р саны, кепе																	

тууна 190 ел тулуга багылланган «Л. Н. Толстой: ижат юнын килеп чыгышы һәм чорлары» халькарда конференцияс ендэ катнашу	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	Бурыч буенча барлығы: 480	Мәгариф булегенен һәм башка структураларның төл ашынчыншы
5.1.Татарстан Республикасының жамбытыта, Массакүлем Мәгълумат чараларында һәм интәрнэт-хинкектә этноязынка толерантлык формалаптыру	5.1.1. Татарстан Республикасы халықтарының төлөрен саклау түрүндәгى материаллар нәзәрәттеги эзэрлөү немесе массакүлем мәгълумат чараларында бастирып чыгару	Татарстан Республикасы Яңа Чимә мунисипаль Башкарма	2023-2030 еллар	Массакүлем мәгълумат чараларында басылган язмалар саны, беремлек	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	32	3	Мәгариф булегенен һәм башка структураларның төл ашынчыншы		

hэм үстөрү	татар төлө һәм мәдәнияте көннәрен уздыруга ярдәм итү	районы Башкарма комитетының мәгариф бүлгө	Татарстан Республикасы ы Яна Чишмә муниципаль районны Башкарма комитетының мәгариф бүлгө	2023-2030 еллар	Башкортстан Республикасы ның Даүләкән районында татар әдәбияты белән тулыландырыла торган китапханәләр саны, берәмлекләр	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5
6.1.2.	Башкортстан Республикасы ның Даүләкән районында яшәүче ватандашларны татар һәм рус телләрендө милли туган якны өйрәнү әдәбияты, журналлар һәм газеталар, аудио - һәм видеоматериаллар белән тәэмин итү	Татарстан Республикасы ы Яна Чишмә муниципаль районны Башкарма комитетының мәгариф бүлгө	2023-2030 еллар	Башкортстан Республикасы ның Даүләкән районында татар әдебияты белән тулыландырыла торган китапханәләр саны, берәмлекләр	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	
6.1.3. Ел саен Уtkарела торган татар һәм рус телләрендөгө яшь әдәбиятчылар конкурсларын да катнашу «Иделем акчарлагы»,	Татарстан Республикасы ы Яна Чишмә муниципаль районны Башкарма комитетының яшьләр, спорт һәм	2023-2030 еллар	Конкурста ел саен катнашучыла р саны, кеше	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4

Мәгариф булегенең һәм башка структураларның төп эшчелеге

6.1.4.	Татар телендә китаптар һәм вакыллар мәдүрләр салыноктарында яхшылык турачылык	Почта булеge, Татарстан Республикасы Янағының муниципаль районның Башкарма комитетиниң күмәненең булеge	2023-2030 еллар	Басма продуктларның сатында, саны, берневлекләре	3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3	Мәгариф бүлгөнен һәм башка сүйрүп атап бериү төркемнәренең	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	13 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2	1 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3	Мәгариф бүлгөнен һәм башка сүйрүп атап бериү төркемнәренең	
6.1.5.	Мәсаккәтләр мәдүрләр чараларында ишләпчәләр чараларында яхшылык турачылык халыкка даяни ревенте хәбәритү	«Яңа Татарстанда яхшылык турачылык ишләпчәләр чараларында яхшылык турачылык халыкка даяни ревенте хәбәритү	2023-2030 еллар	Программада туризмда оештырылыштарда массажистләр мөнъяйварлар чараларында басмалар саны, берамлекләр	1 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	Программада туризмда оештырылыштарда массажистләр мөнъяйварлар чараларында басмалар саны, берамлекләр	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	12 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	1 3 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2	Мәгариф бүлгөнен һәм башка сүйрүп атап бериү төркемнәренең	
6.1.6.	Татарстан Республикасы Янағының муниципалитеттеро	«Алтын калым» - «Золотое перо»	2023-2030 еллар	Фестивальда ел саен кайнаулупла р саны, көне	4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4	Фестивальда ел саен кайнаулупла р саны, көне	4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4	6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6	6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6		

<1> Файлданылган кыскартулар исемдеге:

- а.б. - альбом бите;
- ТР ФА - "Татарстан Республикасы Фәннәр Академиясе" дәүләт фәнни бюджет учреждениесе;
- ТХА - Татарстан халыклары ассоциациясе;
- БТК - Бөтөндөнья татар конгрессы;
- Саләтле балалар очен гуманитар гимназия-интернат - "Саләтле балалар очен гуманитар гимназия-интернат" дәүләт автоном гомуими белем бирү учреждениесе;
- ТХД҆И - Татарстан халыклары дуслыгы йорты;
- МББУ - мәктепкәчә белем бирү оешмалары;
- Ш.Мәржани исемендәге Тарих институты - "Татарстан Республикасы Фәннәр Академиясенең Шиһабетдин Мәржани исемендәге Тарих институты" дәүләт бюджет учреждениесе;
- ТР ИОГВ - Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенен башкарма органдары;
- ТР Мәгарифне Устерь институты - "Татарстан Республикасы Мәгарифне Устерь институты" естәмә нәнәри белем бирү дәүләт автоном Мәгариф учреждениесе;
- Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Гамәли семиотика институты;
- Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы
- Татарстан Республикасы Мәденият министрлыгы
- ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы - Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы;
- ТР Сенегат һәм сәүдә министрлыгы - Татарстан Республикасы сәүдә министрлыгы;
- ТР Миннифра - Татарстан Республикасы Дәүләт идорасен шифры инфо-центры, мэргыймат технологияләре һәм элемент министрлыгы;
- ТР анык хуҗалын һәм азяр - төлек министрлыгы - Татарстан Республикасы Анык хуҗалын һәм азяр-толек министрлыгы;
- ТР Юстиция министрлыгы - Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы;
- ТР Милии китапханесе - «Татарстан Республикасы Милии китапханесе» Татарстан Республикасы дәүләт бюджет министрлыгы;
- Коммерцииле булмаган оешмалар;
- б.б. - басма бите;
- ПО - программа белен тәммин итү;
- ТР - Татарстан Республикасы;
- ТР «Медеенитет һәм диалог Узәгө» РМОО - Татарстан Республикасының «Медеенитет һәм диалог Узәгө» төбәк яштеги мөддәттәмәй өспәмасы;

"Татарстан Республикасының Рус милли-мәдәни берләшмәс" региональ ижтимагый оешмасы";

Татарстан Республикасының Республика олимпиада Узәг;

Республика традицион мәдәниятне Устера Узәг - «Республика традицион мәдәниятне Устера Узәг»дәүләт бюджет учреждениесе;

ММЧ – массакүләм мәғлүмәт чаралары;

«Татмедиа» Республика матбуат һем массажулем коммуникацияләр агентлыры житечелеге

ТКН - Татарстан Республикасының «Татарстан китап нешрияты»дәүләт унитар предприятиесе;

Татарстан Республикасының «Салет» яшьләр ижтимагый фонды;

УМК-укыту-методика комплекты.